

В.В. Маслій, С.В. Питель

ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ

У статті проведено ретроспективний аналіз процесу іноземного інвестування у національну економіку. Проаналізовано основні напрямки вкладання коштів у розрізі видів економічної діяльності. За результатами проведеного дослідження внесено пропозиції щодо вдосконалення інвестиційної стратегії.

Ключові слова: прями іноземні інвестиції (ПІІ), приватизація, структура ПІІ, динаміка ПІІ.
Рис. 3. Табл. 6. Літ. 48.

В.В. Маслій, С.В. Питель

ПРЯМЫЕ ИНОСТРАННЫЕ ИНВЕСТИЦИИ: РЕТРОСПЕКТИВНЫЙ АНАЛИЗ

В статье проведен ретроспективный анализ процесса иностранного инвестирования в национальную экономику. Проанализированы основные направления вкладывания средств в разрезе видов экономической деятельности. За результатами проведенного исследования внесены предложения относительно совершенствования инвестиционной стратегии.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции (ПИИ), приватизация, структура ПИИ, динамика ПИИ.

V.V. Masliy, S.V. Pytel

FOREIGN DIRECT INVESTMENTS: RETROSPECTIVE ANALYSIS

The article carries out the retrospective analysis of foreign investing process into the national economy. The major directions of investing by the types of economic activity are analyzed. According to the results of the carried out research the propositions concerning the investment strategy development are offered.

Keywords: foreign direct investments (FDI); privatization; FDI structure; FDI dynamics.

Постановка проблеми. Одним із важливих чинників забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни є нарощування та ефективне використання інвестиційних ресурсів. Інвестиційні процеси хоч і не вирішують стратегічного завдання структурної перебудови економіки, проте поліпшують загальні макроекономічні показники економічного розвитку країни, частково забезпечують стабільність фінансових ринків. Для країн із перехідною економікою у початковій фазі розвитку властивий період первісного нагромадження капіталу. В ХХ ст. відбулися значні зміни в глобальному економічному середовищі. Основними тенденціями цивілізаційних процесів, на думку В. Новицького, є перехід до якісно нового технологічного укладу виробництва, що базується на знаннях, інформаційних ресурсах і технологіях, а також лібералізаційні процеси, які відбуваються у світі, глобалізація та регіоналізація [21]. Матеріальною основою цих процесів є міжнародний рух капіталів, зокрема прями іноземні інвестиції [4].

Загальновизнаною стала теза, що розвиток національної економіки залежить від інвестиційної діяльності. Причому іноземний капітал, залишаючись додатком до національного, може відігравати роль каталізатора у розвитку економіки, як у масштабах всієї країни, так і в окремих регіонах. Практика постсоціалістичних країн свідчить, що ті з них, кому вдалося залучити в країну

значні обсяги інвестицій, успішно та швидко долають проблеми ринкового реформування національних економік, досягають значних темпів соціально-економічного розвитку [41]. ПІІ – найбільш ефективний спосіб включення економіки країни-реципієнта у систему міжнародного економічного співробітництва. Проте вони можуть як розширювати, так і обмежувати економічні можливості країни. Не останню роль у цьому відіграють діалектичні суперечності, пов'язані з економічним аспектом взаємодії суб'єктів господарювання загалом. Суперечності між іноземним інвестором та країною-реципієнтом на макrorівні полягають у різних мотиваціях інвестиційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Якщо мова йде про інвестиції переважно у контексті міжнародного руху капіталу, тобто про ПІІ, то на сучасному етапі розвитку української економічної думки триває дискусія щодо доцільності чи недоцільності залучення значних обсягів ПІІ, вигод чи втрат, які отримала б Україна в процесі інтеграції у світове господарство. Фактично всі наявні точки зору в українській інвестології, які безперечно мають право на існування, можна поділити на дві групи.

До першої відносяться ті, у яких наголошується на винятково важливій ролі ПІІ в економічному житті України, проведенні ринкових реформ, становленні демократичного суспільства, досягненні соціальних стандартів західно-європейських країн, стабілізації економічної ситуації та створенні умов для економічного зростання [3; 19; 22; 23; 41]. Серед аргументів, на яких вони базуються, є і такий, що ПІІ відіграли важливу роль в економічному розвитку багатьох країн. Прикладом слугують країни Східної Азії та Латинської Америки. Учотирьох членів Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) – Малайзії, Філіппінах, Індонезії і Таїланді – приплив іноземних інвестицій сприяв трансформації структури національних економік і зміні їхньої спеціалізації від експортерів сільськогосподарської продукції та мінеральної сировини до великих виробників й експортерів переважно готової промислової продукції [19, 21–24].

До другої групи, як зазначає В. Боршевський, слід віднести діаметрально протилежні точки зору щодо сутності та значення іноземних інвестицій, їх трактування як чинника поглинання внутрішнього ринку західним капіталом, своєрідної форми експансії транснаціональних корпорацій на територію постсоціалістичних країн, засобу поширення глобалізації, яка трактується як інструмент перерозподілу світового багатства на користь високорозвинених держав шляхом виснаження та викачування трудових, природних та інтелектуальних ресурсів усього іншого світу [2; 8; 39].

Дискусії з приводу того, чи ПІІ є деструктивним чи конструктивним елементом для розвитку країни-реципієнта, точаться не одне століття. Ставлення до даного явища в українській економічній думці доволі неоднозначне. Як зазначив В. Дергачов, видатний російський міністр фінансів, українець за походженням, М. Бунге був суворим протекціоністом щодо вітчизняних товаровиробників і ввозу іноземного капіталу, прихильником незалежного національного господарства. Його політика, яку підтримував і Д. Менделєєв, призвела до створення в Росії в кінці ХІХ ст. нового митного кодексу, результатом якого стало підвищення мита на іноземні товари. В тій же праці зазначено, що

іноземці привнесли в країну більш високу культуру виробництва та торгівлі, сприяли розвитку внутрішнього ринку. Це підтверджує така теза: «Без допомоги іноземного капіталу криворізькі руди ще б довго лежали під чорноземами Придніпров'я» [10, 76].

Відомий український учений-економіст М. Туган-Барановський відносився до ПП більш лояльно. Для вченого-гуманіста, як зазначав С. Злупко, інституції й інвестиції – це засіб досягнення матеріального та духовного добробуту людей, утвердження їхньої сутності. Концепційно-методологічні засади інституційно-інвестиційної теорії М. Туган-Барановського наповнені гуманістичним змістом, пов'язані з культурним поступом цивілізації і націй [11].

Відповідно до Державного плану електрифікації Росії, близько третини необхідних інвестицій передбачалося мобілізувати за рубежем у вигляді довгострокових позик і концесій. Навіть В.І. Ленін в 1922 р. на XI з'їзді РКП(б) акцентував свою увагу на єдності світового господарства та міжнародного ринку. В статті «Про монополію зовнішньої торгівлі» він підкреслював: «Система змішаних товариств є єдиною системою, яка в змозі дійсно покращити поганий апарат НКЗТ (народного комісаріату зовнішньої торгівлі), тому що за цієї системи поряд працюють і зарубіжний, і російський купець» [16]. Аналогічну думку в 1988 р. висловив М. Горбачов на сесії Генеральної Асамблеї ООН: «Світове господарство стає єдиним організмом, поза яким не може нормально розвиватися жодна держава, до якого б суспільного ладу вона не відносилась і на якому етапі економічного розвитку вона б не знаходилась» [7].

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Дослідження ПП переважно обмежується якісними аспектами. Кількісні аспекти досліджуються здебільшого формально. Слід зазначити, що незважаючи на корисність математико-статистичного аналізу, він може завадити дискусії з приводу концептуальних і методологічних проблем шляхом фокусування уваги тільки на формалізмах. В. Леонтьев у статті «Академічна економічна наука» (1982 р.) зазначав: «Кожна сторінка економічних журналів пістрявить математичними формулами, які ведуть читача від більш-менш правдоподібних, але абсолютно довільних припущень до точно сформульованих, але таких, що не відносяться до справи теоретичних висновків... Рік за роком економісти-теоретики продовжують створювати десятки математичних моделей і детально досліджувати їх формальні властивості, а економетрики – пристосовувати (функції алгебри різних видів і форм до колишніх наборів статистичних даних, будучи не в змозі помітно просунути в систематичному розумінні структури і принципів функціонування реальної економічної системи» [17, 22–25].

Обсяги залучення ПП можуть бути критерієм ефективності економічної діяльності як держави в цілому, так і суб'єктів господарювання зокрема. Для України в трансформаційний період першочерговим завданням є розробка та реалізація такої інвестиційної стратегії, яка б забезпечила їй високу конкурентоспроможність щодо її глобальних конкурентів. Підвищення конкурентоспроможності крізь призму інвестиційних детермінант повинно опиратися на концепцію національної конкурентної стратегії. Остання може бути розроблена тільки на основі всестороннього економіко-статистичного аналізу, який повинен ґрунтуватися, насамперед, на відповідній статистичній інформації,

що дасть можливість здійснити детальну типологізацію, класифікацію та структурування інвестиційного процесу в країні, всесторонню оцінку його динаміки.

Метою дослідження є виявлення та характеристика основних етапів розвитку процесу іноземного інвестування в Україні. Застосування методів статистичного аналізу, зокрема аналізу динамічних рядів, дасть можливість оцінити інтенсивність змін у рівнях показників від періоду до періоду; виявити закономірності зміни показників у часі; визначити вплив окремих періодів у розвитку процесу іноземного інвестування на формування основних макроекономічних показників.

Основні результати дослідження. Ряд динаміки абсолютних показників дає можливість представити динаміку масштабів процесів іноземного інвестування (в статистичних збірниках обсяг ПІІ дається в кумулятивному підсумку), проте не характеризує реальні темпи зміни досліджуваного явища. Тому більш детальніше уявлення про даний процес дають аналітичні показники динаміки обсягів іноземних інвестицій (табл. 1).

Таблиця 1. Абсолютні та відносні характеристики динаміки прямих іноземних інвестицій в Україну за 1993–2007 рр. [25–38]

Рік	Обсяг ПІІ на кінець року, млн. дол. США	Абсолютні прирости млн. дол. США		Темпи зростання, %	
		ланцюгові	базисні	ланцюгові	базисні
1993	219,3	-	-	-	-
1994	366,9	147,6	147,6	167	167
1995	750,0	383,1	530,7	204	342
1996	1399,6	649,6	1180,3	187	638
1997	2053,8	654,2	1834,5	147	937
1998	2781,7	727,9	2562,4	135	1268
1999	3247,9	466,2	3068,1	117	1499
2000	3865,5	617,6	3699,2	119	1787
2001	4406,2	540,7	4186,9	114	2009
2002	5339,0	932,8	5119,7	121	2435
2003	6357,6	1018,6	6138,3	119	2899
2004	8353,9	1996,3	8134,6	131	3809
2005	16375,2	8021,3	16155,9	196	7467
2006	21186,0	4810,8	20966,7	129	9661
2007	29489,4	8303,4	29270,1	139	13447

Якщо абсолютні показники свідчать про поступове стійке надходження іноземного капіталу до України, то абсолютні прирости відображають нестійку динаміку процесів іноземного інвестування (див. рис. 1).

Моделювання динаміки такого складного процесу, як іноземне інвестування неможливе без детального ретроспективного аналізу, істотним аспектом якого є виділення однорідних періодів, етапів розвитку. Періодизація динаміки дає можливість визначити однорідні періоди розвитку. У процесі надходження ПІІ в Україну можна виділити 3 етапи.

Перший етап охоплює період з 1992 р. по 1994 р. і характеризується незначним залученням іноземних інвестицій. У 1994 р. обсяг ПІІ зріс тільки на 147,6 млн. дол. США, а інвестування не перевищувало 10 дол. США на одну особу. На початок 1994 р. в Україні діяло 2530 спільних підприємств (СП) з

іноземним капіталом. З них виробляли та надавали послуги – 1549. Експорт СП становив 310,4 млн. дол. США, а його структура в основному була представлена сировиною, металом, паливом, товарами народного споживання; вартісний обсяг імпорту склав 394,5 млн. дол. США, переважно ввозили техніку, устаткування, запасні частини до нього, оргтехніку. На даному етапі СП не стали повноцінною складовою ринку [18].

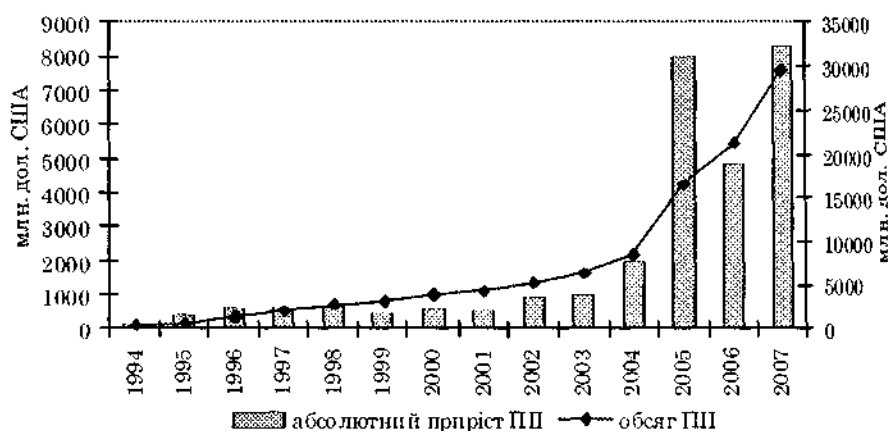


Рис. 1. Обсяги ПІП та їх абсолютні прирости за 1994–2007 рр. [25–38]

Другий етап тривав до початку ХХІ ст. і відрізнявся динамічним зростанням зацікавленості іноземних інвесторів у економіці України. Галузева структура прямих іноземних інвестицій на цьому етапі характеризується такими даними (див. табл. 2).

Зацікавленість інвесторів на цьому етапі викликають проекти, розраховані на короткострокову перспективу. Інвестиційно привабливими для них є такі галузі української економіки, як харчова промисловість (19% від загального обсягу ПІП), внутрішня торгівля (18%). Стратегічні інвестиції спрямовуються в машинобудування (10%) та хімічну промисловість (3%), у третинному секторі економіки найбільш привабливою є фінансово-кредитна сфера (6%).

На 1 січня 1996 р. показник ПІП становив 750,1 млн. дол. США, що склало 14 дол. США на душу населення (для порівняння: в Угорщині цей показник становив 700 дол., Чехії – 300 дол., Естонії – 140 дол., Польщі – 75 дол., Росії – 27 дол. США) [15]. Протягом 1994–2000 рр. абсолютний приріст обсягів ПІП становив 3551,6 млн. дол. США і досягнув 78 дол. США на одного мешканця України. Внутрішні інвестиції за даний період не могли суттєво вплинути на українську економіку у зв'язку з їх недостатніми обсягами: в 1995 р. вони становили 8,9% ВВП, в 1996 – 8,1% ВВП, що є значно нижчим від рівня 19–25% ВВП, який відповідно до світової практики є оптимальним для стабільного економічного розвитку (див. табл. 3).

Третій етап характеризується значним приростом ПІП. За 2001–2004 рр. абсолютний приріст ПІП склав 16779,8 млн. дол. США порівняно з 3551,6 млн. дол. США за попередній період (1994–2000 рр.). Зростання зумовлене такими приватизаційними процесами:

Таблиця 2. Прямі іноземні інвестиції за галузями економіки України протягом 1995–2000 рр. [26–31]

	1995 рік			1996 рік			1997 рік			1998 рік			1999 рік			2000 рік		
	млн. дол. США	%	млн. дол. США	млн. дол. США	%	млн. дол. США	млн. дол. США	%	млн. дол. США	млн. дол. США	%	млн. дол. США	млн. дол. США	%	млн. дол. США	млн. дол. США	%	
Всього, в т.ч.:	750,0	100,0	1399,6	100,0	2053,8	100,0	2781,7	100,0	3247,9	100,0	3865,5	100,0	3865,5	100,0	3865,5	100,0	3865,5	100,0
Харчова промисловість	108,4	14,5	270	19,3	422,1	20,6	584,6	21,0	662,4	20,4	775,5	20,1	775,5	20,1	775,5	20,1	775,5	20,1
Внутрішня торгівля	168,2	22,4	226,2	16,2	337,6	16,4	438,7	15,8	557,7	17,2	727,8	18,8	727,8	18,8	727,8	18,8	727,8	18,8
Машинобудування і металообробка	96,3	12,8	128,8	9,2	168,7	8,2	353,0	12,7	354,8	10,9	347,6	9,0	347,6	9,0	347,6	9,0	347,6	9,0
Фінанси, кредит, страхування, пенсійне страхування	55,2	7,4	86,9	6,2	174,1	8,5	197,2	7,1	198,5	6,1	248,1	6,4	248,1	6,4	248,1	6,4	248,1	6,4
Хімічна промисловість	29,0	3,9	100,7	7,2	141,2	6,9	123,0	4,4	119,0	3,7	137,8	3,6	137,8	3,6	137,8	3,6	137,8	3,6
Будівництво	25,1	3,3	64,4	4,6	90,6	4,4	115,0	4,1	118,3	3,6	125,0	3,2	125,0	3,2	125,0	3,2	125,0	3,2
Інші галузі	267,8	35,7	522,6	37,3	719,5	35,0	970,2	34,9	1237,2	38,1	1503,7	38,9	1503,7	38,9	1503,7	38,9	1503,7	38,9

Таблиця 3. Внутрішні інвестиції та заощадження в окремих країнах Європи за 1995–1996 рр., % ВВП [47]

Країна	1995 рік		1996 рік	
	Інвестиції	Заощадження	Інвестиції	Заощадження
Латвія	20,8	15,9	20,1	15,2
Литва	19,2	14,3	18,9	14,0
Естонія	26,2	17,3	26,0	17,1
Польща	17,0	18,6	17,1	18,2
Румунія	25,7	21,2	25,0	20,5
Словенія	22,5	21,3	22,9	21,7
Угорщина	22,4	20,3	22,7	20,6
Україна	8,9	5,6	8,1	4,8

- 2001 р. – приватизація кількох компаній з виробництва та розподілення електроенергії, зокрема: Львівобленерго – приватизовано 70% статутного капіталу, Полтаваобленерго – 74,56%, Прикарпаттяобленерго – 75%, Сумнобленерго – 75%, Чернігівобленерго – 75%. Загальна сума від приватизації становила 150 млн. дол. США порівняно із запланованими 250 млн. дол. США;

- 2003 р. – приватизація підприємств хімічної галузі, зокрема: об'єднання «Склопластик» – приватизовано 76,18% статутного капіталу (покупець – ТОВ «Флорхоф Хандельс унд Бетайлігунгс ГмбХ», Австрія), Рівнеазот – приватизовано 53,86% статутного капіталу (покупець – АТ «Райффайзен Інвестмент Акцієнгезельшафт», Австрія) [42];

- 2005 р. – повторна приватизація ВАТ «КГМК Криворіжсталь».

У 2006 р. значні притоки капіталу надійшли головним чином у формі злиття та придбання (mergers and acquisitions – M&A), зокрема у банківському секторі. Це пояснюється покращенням фінансових показників банків.

Відповідно до Світового інвестиційного звіту за 2006 р., у 2005 р. ПІІ на одну особу в Україні були лише на рівні 370 дол. США. Тільки декілька країн з перехідною економікою демонстрували гірші результати (див. рис. 2).

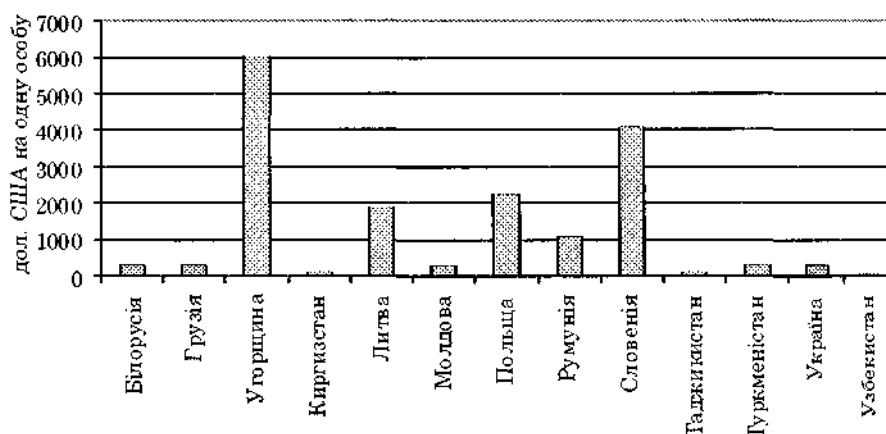


Рис. 2. Прямі іноземні інвестиції на одну особу в країнах з перехідною економікою у 2005 р. [48]

За рахунок зміщення акцентів у сфері приватизації за досліджуваний період змінилась структура ПІІ, яка характеризує основні пріоритети іноземних інвесторів (див. табл. 4). Зокрема ПІІ у фінансову сферу зросли за досліджуваний період на 2058,5 млн. дол. США порівняно з 192,9 млн. дол. США за 1995–2000 рр., у сфері торгівлі – на 1615,9 млн. дол. США порівняно з 559,6 млн. дол. США за попередній період.

Якщо елімінувати різке зростання обсягів ПІІ в 2005 р., зумовлене надходженням коштів від приватизації «Криворіжсталі», то можна зробити висновок, що динаміка ПІІ у вторинний сектор економіки України залишається незмінною: найбільш привабливими залишаються такі види економічної діяльності, як харчова промисловість та переробка с/г продуктів, машинобудування, хімічна та нафтохімічна промисловість (див. рис. 3).

Таблиця 4. Прямі іноземні інвестиції за видами економічної діяльності України протягом 2001–2008 рр. [29–37]

	2001 рік		2002 рік		2003 рік		2004 рік		2005 рік		2006 рік	
	млн. дол. США	%	млн. дол. США	%	млн. дол. США	%	млн. дол. США	%	млн. дол. США	%	млн. дол. США	%
Всього, в т.ч.:	4406,2	100,0	5339,0	100,0	6657,6	100,0	8353,9	100,0	16375,2	100,0	21186	100,0
Харчова промисловість та переробка с/р продуктів	795,9	18,1	852,3	15,9	988,3	14,8	1123,7	13,5	1169,3	7,1	1274,6	6,0
Гуртова торгівля та посередництво в торгівлі	648,1	14,7	854,8	16,0	996,3	15,0	1389,3	16,6	1771,4	10,8	2264,0	10,7
Машинобудування	345,6	7,8	469,6	8,8	597,3	9,0	676,4	8,1	693,8	4,2	906,4	4,3
Фінансова діяльність	361,3	8,2	433,3	8,1	490,9	7,4	687,5	8,2	1052,5	6,4	2419,8	11,4
Хімічна та нафтохімічна промисловість	232,8	5,3	217,7	4,1	319,3	4,8	471,9	5,6	585,5	3,6	688,6	3,3
Транспорт і зв'язок	309,2	7,0	382,0	7,2	524,8	7,9	629,6	7,5	743,7	4,5	901,2	4,3
Інші види економічної діяльності	1713,3	38,9	2129,3	39,9	2740,7	41,1	3375,5	40,5	10359	63,4	12731,4	60,0

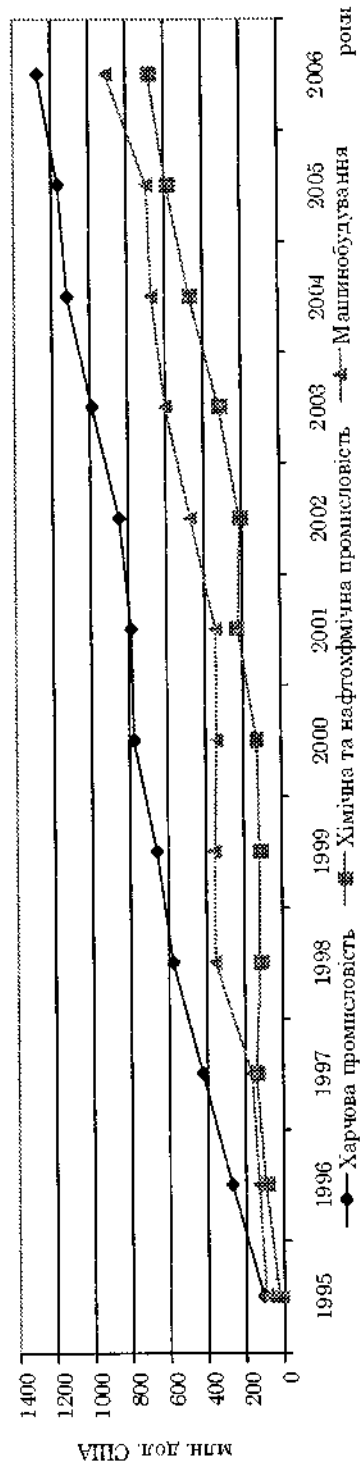


Рис. 3. Динаміка прямих іноземних інвестицій у вторинний сектор економіки України за 1995–2006 рр. [29–37]

Слід зазначити, що відношення ПІІ до ВВП України протягом досліджуваного періоду коливається на рівні 1,21–2,39%. Світовий досвід свідчить, що для макроекономічної стабілізації країни з перехідною економікою щорічні темпи зростання обсягів інвестицій повинні становити 10–12% ВВП. Як зазначає В. Геєць, інтенсивність капіталовкладень у 2000–2003 рр., які були вищими від динаміки ВВП, не дала поштовху до розвитку економіки на основі технологій 5-го та 6-го технологічних укладів. Фактично економіка України не є «ною економікою», оскільки за індексом технологічних досягнень (куди входять країни-лідери; потенціальні лідери; країни, що динамічно впроваджують технології; а також маргінальні країни), за підсумками 2000 р., до них не належала [6].

На жаль, ПІІ в Україні спрямовані не на підтримку національного виробника, а на входження та захоплення внутрішнього ринку товарів і послуг (фактично «горизонтальні» інвестиції). У цьому і полягає відмінність їх використання в Україні порівняно з країнами Азії, Угорщиною, Польщею, де основна частина ПІІ спрямована на формування експортного сектору економіки [39]. Важливим є не те, скільки грошей одержано, а як їх використано. Так, у спільні проекти Південної Кореї було залучено 1 млрд. дол. США, їх вкладено в техніку та технології. Україна протягом 1993–2001 рр. отримала тільки від МВФ та Світового банку 6,7 млрд. дол. США, але ефективність витрачання цих коштів низька і вагомих результатів немає [20].

Для зміни вектору зовнішньоекономічної інтеграції з домінуючого низькоємного на високоємний, товарна структура експорту України повинна наближатися до товарної структури світового експорту (див. табл. 5). Дані табл. 5 свідчать, що з часом у структурі світового експорту буде зберігатися тенденція до зростання питомої ваги готових виробів, а обсяги сировини, напівфабрикатів та аграрної продукції – знижуватися [6].

Товарна структура українського експорту за досліджуваній період мала такий вигляд (див. табл. 6).

На основі порівняння даних табл. 5 і 6 можна зробити висновок про неадекватну світовим тенденціям інтеграції економіки України до глобалізованої економічної системи. Причому процеси іноземного інвестування, як вже зазначалося, абсолютно не сприяють розвитку експортного потенціалу нашої держави.

За результатами дослідження можна зробити такі **висновки**:

1. В країни, які розвиваються, та країни з перехідною економікою протягом 1998–2005 рр. надійшло іноземних інвестицій на суму близько 2 трлн. дол. США, питома вага України становить 0,2% залучених коштів. Причому більша частина ПІІ за останній період орієнтована переважно на пошук ринку («горизонтальні ПІІ»), що не сприяє збільшенню експортних потоків. Експерти Інституту економічних досліджень та політичних консультацій з цього приводу зазначають, що незважаючи на важливість притоку цього виду ПІІ, їх значні обсяги та майбутні притоки пов'язаних капіталів, зокрема іноземних кредитів, можуть призвести до зростання імпорту та дефіциту рахунку поточних операцій, а також до збільшення інфляційного ризику [12].

2. Структура ПІІ за видами економічної діяльності протягом досліджуваного періоду набула більш вираженого характеру – домінування галузей із

Таблиця 5. Товарна структура світового експорту, % до підсумку [6]

Посадники	Фактично				Прогноз	
	1990 р.	2000 р.	2010 р.	2015 р.	2010 р.	2015 р.
Голові виробн. в т.ч.:	70,4	77,5	83,2	85,3		
машини і устаткування	35,8	41,9	47,4	49,5		
хімічні продукти	8,5	9,6	10,2	10,3		
промисл. інвестиційні товари	7,8	7,6	6,5	6,5		
текстиль і одяг	6,3	6,1	5,9	5,4		
Сировина і напівфабрикати:	17,4	12,5	8,9	7,6		
паливо	10,5	7,3	5,3	4,4		
чорні метали	3,1	2,3	1,6	1,4		
кольорові метали	2,1	1,8	1,5	1,3		
аграрна продукція:	12,2	10,0	5,9	7,1		
продовольство	9,3	8,0	6,6	6,0		
сільськогосподарська сировина	2,9	2,0	1,3	1,1		

Таблиця 6. Товарна структура експорту України за 1998–2006 рр., % до підсумку [35–43]

Найменування	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	Продукти рослинного походження	5,09	6,2	2,5	4,3	6,2	3,2	3,5	5,0
Мінеральні продукти	9,20	10,1	9,6	10,8	12,5	15,2	13,2	13,8	10,1
Продукти хімічної та пов'язаних з нею галузей	10,12	9,3	10,6	9,1	7,8	8,4	8,5	8,7	8,8
Недорогоцінні метали та вироби з них	42,22	42,1	44,4	41,3	39,7	36,8	40,0	40,9	42,8
Механічне обладнання, машини та механізми	8,74	7,9	9,3	10,5	9,8	10,1	9,3	8,3	8,7
Транспортні засоби та шляхове обладнання	4,88	3,6	3,0	3,4	3,8	4,3	6,2	4,8	5,4
Інші товари	19,75	20,8	20,6	20,6	20,2	22,0	19,3	18,5	19,1

швидким терміном окупності та посилення концентрації іноземного капіталу в таких сферах третинного сектору, як торгівля, банківський сектор, чому сприяє доволі стабільна макроекономічна ситуація. Стратегічні галузі не залучають необхідних обсягів капіталу, що важко назвати ефективним для країни-реципієнта. Така структура формувалась роками та свідчить про наявність певної стратегії не тільки у інвесторів, а й у країн-донорів. Деякі економісти вважають, що таке спрямування ПІІ необхідне для адаптації інвесторів до місцевого бізнес-клімату [5, 27]. Така позиція в принципі відповідає «макроекономічній теорії ПІІ» К. Коджима, сутність якої полягає в необхідності інвестування в традиційні галузі, в яких відмінність між національним та іноземним секторами є незначною. Проте ця теорія була побудована на прикладі країн, які розвиваються. Україна ж володіє достатнім національним багатством і людським потенціалом, тому досягнення диференційованого притоку ПІІ дасть можливість покращити якість і стійкість зростання протягом середньострокового періоду [45]. Диверсифікація потоків ПІІ повністю відповідає концепції П. Роузенштейна-Родана, відповідно до якої необхідно поєднувати різні форми капіталу: прямі інвестиції необхідно здійснювати переважно в галузі важкої промисловості, а також у найсучасніші галузі, де є потреба у спеціальних знаннях і досвіді управління. У решту галузей бажано забезпечити приплив портфельних інвестицій [1; 46].

3. Аналіз приватизаційних процесів крізь призму загального стану інвестиційного середовища в Україні, зокрема за участю іноземних інвесторів, дає підстави стверджувати, що інвестиційний клімат загалом є сприятливим для входження іноземного капіталу. У тих випадках, коли притік капіталу пов'язано із приватизацією, доцільно створювати спеціальні приватизаційні рахунки. Деякі країни, зокрема Чеська Республіка, створили такі рахунки в центральному банку, на які уряд (або міністерство фінансів) спрямовують іноземну валюту, яку вони отримали від продажу державної власності [44]. Коли уряду потрібна частина цих коштів, центральний банк конвертує їх у національну валюту за межами звичайного валютного ринку шляхом прямого викупу іноземної валюти, яку він спрямовує до своїх міжнародних резервів. Це утримує значні кошти іноземної валюти від виходу на ринок через нерівномірні проміжки часу.

4. Стає очевидним, що вдалий перехід України до ринкових відносин та відкритої економіки можливий тільки на основі розробки науково-обґрунтованих інвестиційних програм розвитку та цільової державної програми контролю за ПІІ. Державна програма повинна містити:

- систему моніторингу прямих і портфельних іноземних інвестицій з деталізацією за видами економічної діяльності, термінами тощо;

- критерії ефективності, до яких можуть відноситися: порівняння результатів іноземного інвестування з цілями та програмою, які ставить перед собою держава; відношення обсягів ПІІ до витрат на їх залучення, які пов'язані з діяльністю з формування іміджу країни, безпосереднього залучення, надання консультаційних послуг, супровід тощо; порівняння з аналогічними показниками минулих періодів, що дасть можливість відстежити загальний тренд; порівняння з аналогічними показниками інших країн.

1. *Базилевич Д.С.* Проблематика зовнішнього фінансування: деякі теоретичні підходи // *Фінанси України.* – 2004. – №8. – С. 19–24.
2. *Бирцевський В.В.* Іноземні інвестиції як чинник регіонального розвитку // *Фінанси України.* – 2003. – №10. – С. 108–117.
3. *Бутко М.* Інвестиційні аспекти підвищення конкурентоспроможності економіки // *Економіка України.* – 2004. – №4. – С. 40–45.
4. *Вайцеховська В.В.* Іноземне інвестування в умовах інтеграції України у світову економіку // *Актуальні проблеми економіки.* – 2006. – №8. – С. 55–61.
5. *Гаврилюк О.* Методи регулювання діяльності іноземних інвесторів у країнах-реципієнтах // *Економіка України.* – 2000. – №3. – С. 79–81.
6. *Гець В.* Характер перехідних процесів до економіки знань // *Економіка України.* – 2004. – №4. – С. 4–15.
7. *Горбачев М.С.* Выступление в Организации Объединенных наций (7 дек. 1988 г.). – М.: Политиздат, 1988. – 31 с.
8. *Гостюк М.* Зарубіжні інвестиції та економічні інтереси іноземних інвесторів // *Економіка України.* – 2005. – №8. – С. 81–86.
9. *Губський Б.* Проблеми міжнародного інвестування в Україні // *Економіка України.* – 1998. – №1. – С. 51–57.
10. *Дергачов В.А.* Геоекономіка (современная геополитика): Учебник для вузов. – К.: ВИРАР, 2002. – 512 с.
11. *Зурко С.М.* Інституційно-інвестиційна теорія Михайла Туган-Барановського та її вплив на світову інвестологію // *Фінанси України.* – 2004. – №4. – С. 3–17.
12. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій: Місячний економічний моніторинг України, 2008, 10 травня // www.ier.kiev.ua.
13. *Колосов А.* Стимулирование притока иностранных инвестиций // *Бизнес-Информ.* – 1997. – №11. – С. 16–20.
14. *Крупка М.І.* Формування макроекономічного інвестиційного середовища в Україні // *Фінанси України.* – 2004. – №4. – С. 87–97.
15. *Лазебник Л.* Суперечності використання іноземного капіталу в Україні // *Економіка України.* – 1997. – №1. – С. 37–42.
16. *Ленин В.И.* Записка И.В. Сталину с проектом постановления Политбюро ЦК РКП(б) по вопросу о монополии внешней торговли, 15 мая 1922 г. / Полное собр. соч. – 5 изд. – Т. 45. – М., 1974. – 746 с.
17. *Леонтьев В.* Экономические эссе. Теории, исследования, факты и политика / Пер. с англ. – М.: Политиздат, 1990. – 415 с.
18. *Макогон Ю.* Іноземні інвестиції в сучасних умовах: досвід, статистика, проблеми // *Економіка України.* – 1995. – №1. – С. 87–89.
19. *Матющенко І.Ю., Божко В.П.* Іноземні інвестиції: Навч. посібник. – К.: Професіонал, 2005. – 336 с.
20. *Мусіна Л.* Економічна політика і розвиток реформ в Південній Кореї: досвід для України // *Економіка України.* – 2002. – №6. – С. 77–85.
21. *Новицький В.* Національні інтереси України в контексті цивілізаційних детермінант і економічної глобалізації // *Економіка України.* – 2003. – №7. – С. 12–18.
22. *Носова О.* Іноземний капітал у перехідній економіці країн СНД // *Економіка України.* – 2005. – №10. – С. 81–88.
23. *Носова О.* Прямі іноземні інвестиції у трансформаційній економіці України // *Економіка України.* – 2000. – №5. – С. 47–50.
24. *Пехник А.* Іноземні інвестиції в економіку України: Навч. посібник. – К.: Знання, 2007. – 335 с.
25. Статистичний щорічник України за 1994 рік / Мінстат України. – К., 1995. – 519 с.
26. Статистичний щорічник України за 1995 рік / Мінстат України. – К., 1996. – 576 с.
27. Статистичний щорічник України за 1996 рік / Мінстат України. – К., 1997. – 618 с.
28. Статистичний щорічник України за 1997 рік / Держкомстат України. – К., 1998. – 624 с.
29. Статистичний щорічник України за 1998 рік / Держкомстат України. – К., 1999. – 576 с.
30. Статистичний щорічник України за 1999 рік / Держкомстат України. – К., 2000. – 648 с.
31. Статистичний щорічник України за 2000 рік / Держкомстат України. – К., 2001. – 598 с.
32. Статистичний щорічник України за 2001 рік / Держкомстат України. – К., 2002. – 644 с.
33. Статистичний щорічник України за 2002 рік / Держкомстат України. – К., 2003. – 664 с.